

JÓ ÚTON JÁRUNK!

Könnyű ezt hinni és mondani – magunkról. Nem tévedés, netán önámítás ez? Hogy-hogy? – Kedves Kollégánk, Barna Gábor szegedi egyetemi tanár úr életének jeles évfordulóját ünnepeelve, nézzünk közelebbről a kérdésre. Mert voltak pontatlanságok, tévedések, hamis nézetek a mi tudományunkban is. Jó volna ezeket felismerni, elkerülni. Vagyis tisztult, jó úton járni.

Mióta megkapta Jegyesétől ama nevezetes parancsot, hogy „*tanítsatok minden népet*” (Mt 28, 19-20), az Egyház azzal a küldetéssel jelenik meg, hogy magába zárja a különféle népeket. És magyarázzuk bárhogyan, a Pünkösdkor összeverődött tömegből „*ki-ki tulajdon nyelvén hallotta beszélni az apostolokat*” (ApCsel 2, 1-13).

Az újdonság iránt tanúsított figyelem mindig is jellemzőnk volt. Hát, amikor új nép került a színre? Akkor még inkább. De vigyázzunk! A „felvilágosult” és persze „művelt” franciákról gúnyosan feljegyezte írójuk, hogy megkérdezték egymástól, de hogyan is lehet valaki – „idegen”? Milyen jóleső viszont arról értesülni, hogy amikor az angolok (hacsak még a római rabszolga-piacon) üde természetükkel feltűntek, a klaszszikus itáliai Nagy Szent Gergely pápának tulajdonított reagálás ez volt: „*Angli? – Fiant angeli!*” És megindult az új nép misszionálása. Mennyire dicsőség az Európának – halála után, idén éppen 400 év múlva is -, hogy volt akkor egy tudós jezsuitája, P. Matteo Ricci, mélyhitű, rendkívül kulturális és tudományos talentum, aki Pekingben hosszú éveket szentelt Nyugat és Kelet gyümölcsöző találkozásának. Közben pedig az Evangélium begyökereztetésének hathatós munkása volt a hatalmas kínai népnél. Példája máig érvényes, különösen, ha számba vesszük a rákövetkező tapintatlan mozgalmakat, melyek a kínai missziókat tönkre tették. (XVI. Benedek pápa levele 2009. május 6-án, Oss.Rom. 2009. május 18/19.)

De most már tekintsünk hazai tájunkra! A törökdulás és a reformáció hagyománylazító évszázada után jámborságunkat ért átfogó arányú kultúrhatás a barokk szelleme. A kor népszerű, főleg koldulórendi szónokai igazi népszónokok. Témakincsükért visszanyúlunk a késő-középkorba, előadási módjuk pedig különösen alkalmazkodik a népi hallgatósághoz. Név szerint említsük itt Telek József ferences atyát, aki pl. a Tizen Két Tsillagú Koróna c. beszédgyűjteményében 1769-ben a magyar hagyományoknak olyan meglepő ismeretéről tesz tanúságot, hogy könyvét egyrészt bátran vallási néprajzi forrásnak lehet használni, másrészt őt magát a vallási néprajzi érdeklődés egyik legelső képviselőjének kell tartani. (Külföldi írásokból tudjuk, hogy a néprajzi érdeklődés első képviselői másutt is a pasztorációt komolyan végző papok voltak).

Egy korai – nevezzük így prae-pozitivistá –, irány képviselői sem néprajzosok, de műveikben bőven találunk néprajzi adatokat. Így herceg Esterházy /Estorás Pál nádor először 1690-ben megjelent műve, *Az egész világon levő csodálatos b. Szűz Mária képeinek röviden föltett eredeti*, számos új kiadást ért meg – főleg a Bucsánszky-féle népies kiadásokban az egész országot bejárta –, a kutatás kideríthetné, hogy milyen jelentős hatással volt a népi vallásosságra. Ennek az iránynak talán legjellegzetesebb alkotása Balogh Flórián kocskóci plébános nagy műve: *Beatissima Virgo Maria Mater Dei, qua Regina et Patrona Hungarorum. Historico-pragmatice*

adumbravit Augustinus Florianus Balogh de Remesics, parochus Kocskoczensis. Agriae, 1872. (795 oldal, 4o, A szerző kiadása!) Bálint Sándor irodalmi utalásaiban nem egyszer máig felül nem múlt munkának nevezi e hatalmas művet. Csakugyan, a történeti emlékektől a numizmatikán át a harangok felirataíig, vagy a plébániai pecsétekig, stb. minden emléket végig vizsgál, csak hogy minél több adattal szolgálhasson a magyar Mária-tisztelet terén. – Ezeknek a szerzőknek a mai értelemben vett néprajz tudományáról nem volt fogalmuk, amit azonban írtak, az ténylegesen a néprajz körébe tartozik.

Népies-nemzeti (romantikus) előzményi kora is volt a néprajzi érdeklődésnek, nemcsak nálunk, külföldön is. Bizonyos mértékig ez a szemlélet segítette első sikerre a néprajztudományt. A németek csakúgy a népiségből megújuló birodalomról álmodtak, ahogy nálunk az eltűnt nemzeti őseposzunkért nyújtott kárpótlást népköltészetünk remek termésének felfedezése. (Vö. Viski Károly Bevezetőjét a Kriza János *Vadrózsák* 1943-as kiadásához a IX. oldalon, Bibliotheca kiadás). A romantikus kor legelső próbálkozásai még nem nyugszanak bele az eltűnt magyar ősvallás kikutathatatlanságába s ezért a mitológiai kutatás nagy érdeklődésnek örvend. Első általam ismert kísérlet Cornides Dániel *De religione Veterum Hungarorum* című tanulmánya 1785-ből, egészen használhatatlan munka. A következő említésre méltó mű a különböző tudományszakokban tevékenykedő Ipolyi Arnold, végül is nagyváradi *püspöknek* Magyar Mythológiája 1854-ből. Nagy munkatársi gárdát foglalkoztatott s valamennyi részterületen kereste az ősi hitvilág nyomait. Akkor azonban őstörténetünk még tisztázatlanabb volt, mintsem ilyen kérdéshez alapul szolgálhatott volna. De a szerző tudományos készsége sem volt ehhez korszerű és így műve már saját korában is túlhaladott volt. Munkája azonban másutt hozott nem szándékolt, de valóban korszakos jelentőségű sikert: felhívta a figyelmet a magyar folklór változatos területére. Jól mondta róla Tolnai Vilmos: Elindult, hogy felfedezze a magyar ősvallást – és megtalálta a magyar folklórt! (Tálas István: *Néprajzi életünk kibontakozása*. 6–7. old. – Budapest, 1948. Különlenyomat a Magyar Népkutatás Kézikönyvéből). Csak a teljesség kedvéért: Sikertelen volt Kandra Kabos egri papnak Magyar Mythológiája (Eger, 1897), valamint Barna Ferdinándnak tanulmányai is.

A magyar folklór felfedezése kiváló gyűjtőnek, a katolikus plébános, Kálmán Lajosnak (1852–1919) adta kezébe a tollat. Életében 7 kötetben jelentette meg munkáit, s ezeket modernebb szempontok szerint készítette. Hitelesség tekintetében kortársait messze felülmúlta. Mint a német Grimm-testvérek, ő is úgy gondolta, hogy az ősvallási kutatást az úgynevezett alsóbb mythológiával kell kezdeni, azaz a néphit mai emlékeinél. Szívesen idézem egy jellemző írását, melyet magam találtam meg írásos töredékei között: „*A' hová a történész fáklyája be nem világít, a kereszténységet nem ismerő ősök korába, behatolhatunk az ethnographia segítségével....Hiszen nyelvkincseink és szokások nem egyebek, mint a nép nyelvébe, szokásaiba bejegyzett történelmi adatok.*” (Fennmaradt kézírataiból: *Néprajzi Múzeum Ethnologiai Adattár* EA 2814/II.366. – kiadatlan). Ez az érdeklődés vezette tulajdonképpen az 1885-ben a Tudományos Akadémiának bemutatott „Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya” című értekezésének megírására is. (MT. Akad. Értesítője a Nyelv- és Széptudományok köréből, 1885. XII. kt. 9. sz. 37 oldal). Amilyen kiváló anyagot és nagy fáradságot szentelt e kérdésnek – fennmaradt e tárgyú írásai egyedül 453 félívet tesznek ki – sajnos annyira nem tudott szabadulni a romantikus előítéletektől, és a pompás anyagot

elfogultan magyarázta. Így esett azután sokáig, hogy a vallási néprajzi kutatás egyet jelentett az ősvallás elemeinek hajszolásával. Így az igazi szerepétől messze eltérítette a kutatást, a katolikusok részéről pedig sokak idegenkedését és távolmaradását váltotta ki: jó időre hiányoztak a komoly katolikus néprajzosok. Itt találta meg talaját és vélt igazolását később az a szélsőséges református vélekedés, amely néprajzi életünk-re nyomasztóan telepedett rá. Mire aztán az ősvallás-divat elmúlt és a néprajz a szigorú pozitivizmus szemléletére tért, a „vallási” néprajz témaköre nálunk – más híján – csak az „ősvallási”-bélyegű adatoknak súlyos terhével jelentkezhetett katalogizálásra. A népi vallási élet finom, mélyen keresztény vonásait észre sem vették. (Bálint Sándor említette, hogy amikor Móricz Zsigmond a Rózsa Sándor kötetekhez tőle kért adatokat, elcsodálkozott azon, amit Sándor bácsi a helyszínen megmutatott neki. Magam Csornán hallottam ugyanezt. A „nagy magyar népismerő” bevallotta, fogalma sem volt erről. Magam 1948 őszén kollokáltam „az őszi jeles napok” című, előzőleg „leadott” anyagból úgy, hogy abban egyetlen említés sem esett a vallási élet dolgairól. Az érdeklődő megtalálhatja ennek dokumentálását a Magyarorság Néprajzában.)

AZ ELSŐ KLASSZIKUS

Katona Lajos (1862–1910) egyetemi tanár, Európa-hírű irodalom- és néprajztudósunk személyében a magyar néprajztudomány és a magyar vallási néprajzi érdeklődésnek is első klasszikusát üdvözölhetjük. Az ő tervezetével indították meg pl. az Ethnographia néprajzi szaklapot. Hatalmas irodalmi összehasonlító tudásával a pozitivizmus új és biztos talajáról támadta a romantikus néprajzot és higgadt összehasonlító tanulmányaival kiutat mutatott. Az 1905-ben megjelent *„A kedd asszonya” dolgozatában például egyszerre összedöntötte Kálmány Lajosnak a „Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya” c. tanulmánya tényeit és módszereit. „Nem tanácsos mindjárt a praehisztórikus rétegbe fűzni, mikor előbb még a közelebbeső történelmi talajnak a gondos átkutatása is meglepő fölfedezésekkel kecsegtet....Jóval nagyobb és hatékonyabb része a hagyományoknak...alsóbb keresztény rétegből való.”* Megdöntötte a néprajzi adatokból levont helytelen következtetéseket, főleg a magyar középkori kódexirodalomból vett csakugyan meglepő argumentumokkal.

Amíg így diszciplinánknak nagy szolgálatot tett, akaratlanul is előkészítette az utat tudományunk újabb megmerevedésének. A típus-, motívum- és összehasonlító kutatás ugyanis nagyon hajlamossá tesz a kutatót arra, hogy az élettől eltávolodjék.

A POZITIVISTA-KATALOGIZÁLÓ KOR

Katona Lajos azt a tanítást hagyta, hogy legyen vége az anyag önkényes magyarázatának! *Az adatokat össze kell foglalni rendszerekbe.* Ez pedig elemzés és motívumok keresése által lehetséges. Hamar észreveszik, hogy az anyag elemzését csak hatalmas összehasonlító anyag alapján lehet elvégezni. Megalakul tehát a Folklóre Fellows (FF) a nemzetközi gyűjtés és publikálás céljából. Magyar szakemberek: Sebestyén Gyula (1864–1946), Solymossy Sándor (1864–1945), valamint Szendrey Zsigmond (1879–1943) és Ákos (1902–1965) hangyaszorgalmú gyűjtésükkel és katalogizáló munkájukkal, felbecsülhetetlen szolgálatot tettek ugyan a magyar vallási élet kutatásának. Hibájuk azonban – mint az egész iskolának mindenütt a világon – hogy az „adatok” mögött meghúzódó, sőt: azokat létrehozó hitéleti és társadalmi valóságot

nem méltatták kellő figyelemre. Ezek a katalogizáló, leíró munkálatok nem adtak parasztságunk vallásos világképéről, vagy valláséletének természetéről sem képet, és éppen a lényegyet megragadó szemlélet kialakítására nem bizonyultak alkalmasnak. Így történhetett, hogy a köztudatban általánosan elterjedhetett az a nézet, hogy a magyar nem vallásos nép.

A vallási népelektudat önállósul

Nem kimondott módszerbeli differenciálódás, hanem *öntudatra ébredés* okozta az önállósulást. Annak felismerése, hogy *a vallásos lélek vizsgálata a fontosabb* és nem annak csupán tárgyai, vagy viszonyításai valami öspogánysághoz. Nálunk Karsai Géza bencés és Schwartz Elemér ciszter teológiai tanárok ismertették az „újat”. Figyeljük a címeket: A vallásos néprajz fellendülése, - világtávlatai, - Hittudomány és néprajz. – Illetve: Vallási néprajz. – A néprajz új útjai. (Mind az 1930-as évekből). Rámutatnak a német kezdeményezésekre: legyen a lelkipásztorkodás segítője, de azok veszedelmeire is, pl. „a parasztegyház dogmatikája” miatt a katolikus vallással nem tud megegyezni. Itthon az említettek mellett figyelemre méltó az Actio Catholica-ban már 1934-ben Eckhart Sándor sürgetése a katolikus néprajz intenzív és széleskörű művelésére.

Ekkor, tehát az 1930-as években tűnt fel a szegedi táj bennszülöttje Bálint Sándor. Professzora, Solymossy Sándor magántanáraként, a nagy bátorsággal 1937–38-ban közzétett „Népünk imádságai” és „Népünk ünnepei” műveiben még magán viseli ugyan a pozitivistakatalogizáló munka jeleit. A Vigília folyóiratban 1935–36-ban megjelent cikkei azonban mintegy programadók azok (és az eljövendők) értelmezéséhez. „*A magyar katolicizmus léleképítő munkájából...még alig tudunk valamit. ...Bizonyos az, hogy népünknek is döntő élménye a katolicizmus...A magyar katolikus tudományosságnak és pasztorációnak ezen a téren gyökeres átértékelésre, új szemléletre kell rászánnia magát: az Igazság lelke parancsolja ezt.*” (Vigília, 1935. 122. old.) Ez és hasonló színvallásos programok okot szolgáltatottak az ellene és nézete ellen indítandó harc kitörésének. Bálint Sándornak az „Adatok a magyar búcsújárás néprajzához” című cikkére (Ethnographia, 1940. 87–90.) Szendrey Ákosnak ugyanott, hasonló címen megírt dolgozata máris helyt kapott: „*A vallásos néprajz értelmezésében nagy az ellentét köztünk és Bálint között. Mi csak azt látjuk a vallásos néprajzba tartozónak, ami népi, azaz népi eredetű, vagy pedig a papi, egyházi rendelkezések népi átalakítása s nem egyházhatósági rendelkezéseknek papi felügyelet alatt való végrehajtása. A vallásos néprajz nem egyháztörténelem s e kettő összekeverése egyik legnagyobb hibája a vallásos néprajzzal kísérletezőknek.*”

AZ ÚJ SZEMLELET

Fel kívánja tární a népi vallásélet belső valóságát. Számol tehát a kegyelem működésével, figyeli a jelenségek összefüggését egymással és az egész élettel az egyén szempontjából. Valóban „a magyar katolicizmus léleképítő munkájának” bontakozását kezdi figyelni tudományos alapossággal. Ez lehetővé teszi a pasztorációs szempontok előtünését is: lemérni és értékelni a jelenségeket és megfigyeléseit értékesíteni a lelkipásztorság számára. Ha mindenképpen évekhez akarjuk kötni e változást, magam az 1941–42-es éveket jelölném meg. Orosz István írásának felfedezése („Egy magyar

szeptember”) és a „Napbaöltözött Asszony” jól sikerült kultusztörténeti ábrázolása (a Magyarországtudomány folyóiratban 1942. évfolyamában), majd a Sacra Hungaria c. gyűjteményes kötet egyes cikkei jelzik az 1943. évben ezt a változást. Már papságom elején kérdeztem Bálint Sándort, tapasztalt-e magában annak idején valamilyen szemléleti változást? Kissé meglepődve „nem”-mel felelt. Magamban azonban továbbra is tartom ennek valóságát. – Legyen elég most egy mondat az egykorú sajtóismertetésből: *„A nagy perben magyar népünk vallásos, metafizikus és misztikus adottságai kérdésében nagy nyereségünk Bálint Sándor műve.”* (Papi Lelkiség 12/1943–44/179). Időközben megindult végre a lassan önmagára találó valláséletkutatás híveinek jelentkezése is, ha nem is „iskola” jelleggel. A ferences Dám Ince, Pásztor Lajos és Volly Istvánra gondolhatunk.

De mi történt közben a katolikus egyházban? – XII. Piusz mindjárt első encyklikájában (Summi pontificatus, 1939.) tanította: az egyház nem gondolhat arra, hogy hozzányúljon bármely nemzet sajátos tulajdonságaihoz. A Mediator Dei 1947. évi nagy liturgikus encyklika pedig helytelenítette a túlbuzgóságot, amely a szent liturgián kívüli más megnyilatkozásokat ki akarná szorítani. Sőt, a növendékpapság ismerje meg a nép gondolatvilágát (Menti Nostrae, 1950.) stb.

A II. Vatikáni Zsinat több alkalommal nyilatkozott a népi vallásosságot érintő kérdésekben: a liturgikus konstitúció szerint a nép egyéb áhitatgyakorlatait sem szabad elhanyagolni. – A dogmatikai határozat fel karolja a népek kincseit szokásait. – A mai világban eligazító határozat szerint az egyháznak is javára válik a kultúra különféle formaiban rejlő gazdagság. VI. Pál pápa, midőn a mai világ evangelizálásáról 1975-ben kiadta az Evangélii Nuntianti apostoli buzdítását, a 48. szakaszt így vezette be: *„Oly ponthoz értünk, az evangélizáció tárgyalásában, amely figyelmet érdemel. Arról a jelenségről akarunk beszélni, amelyet 'népi jámborságnak' neveznek. ... sok értéket rejthetnek magukban ... Olyan erényeket hozhatnak felszínre, amelyek másként talán nem is nyilatkoztak volna meg...lehetnek értékesek is gyatrák is. Mindenesetre kell, hogy legyen érzékünk hozzájuk.”*

Ez bátoríthatta fel Andreas Heinz Trier-i teológust, hogy a Keresztény szellemiség lexikona számára a „népi vallásosság” címszóban 1988-ban értekezzék (magyarul a Szent István Társulatnál). Rámutat, hogy ennek fontos, liturgiát kiegészítő funkciója van, amellyel kiviszi az istentiszteletet a hétköznapi életbe és a mindennapos életet összekapcsolja Istennel.

II. János Pál pápának ismételt figyelmeztetése az inkulturáció, azaz az Egyház beilleszkedése a népek kultúrájába. Ez nem külső alkalmazkodás, hanem begyökereztetés. Miközben a kereszténység átadja saját értékeit, vegye át amazok értékeit, ha kell, megújítva azokat (Redemptionis missio encyklika, 1990. 52–53.)

A népi vallásosság kérdése bekerült a *Katolikus Egyház Katekizmusába* is (1997, magyar fordítás 2002). Tanításának összefoglalása: *„A keresztény élet a liturgián kívül a különböző kultúrákból fakadó népi jámborsági formákkal is táplálkozik. Az Egyház támogatja a népi vallásosság megnyilatkozásait, amelyek evangéliumi ösztönt és emberi bölcsességet fejeznek ki és gazdagítják a keresztény életet, ugyanakkor törekszik arra, hogy a hit világosságával megvilágosítsa ezeket.”* (1679.)

Nem volt tehát előzmények nélkül, hogy a vatikáni Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció, a pápa jóváhagyásával, 2001. december 17-én kibocsátotta *A népi jámborság és liturgia* direktóriumát, magyar fordításban 2005-ben. Sajtójukat megelőzve

közlük a pápa „üzenetét”, mely szerint a liturgia és az élet bonthatatlan kapcsolatban állnak egymáshoz. Ezért egy olyan liturgia, amely nem reflektál az életre, bizonyára nem-tetsző az Isten előtt.

A bevezető a népi vallásosságot „Isten népe igazi kincstárának” nevezi és VI. Pál méltatását ismétli róla. Az I. fejezet a történelem során szemléli a liturgia és a népi vallásosság kapcsolatát becsületes önkritikával. Elismeri a népi vallásosság számos kedvező tulajdonságát: egyszeri, szabad, spontán – a liturgia ehhez képest kötöttebb. A népi gyakorlat saját szavaival beszél, - a liturgia nem az ő kultúrköréből veszi szókincsét, stb. Ezek jelzik, hogy a helyi liturgikus élet megújításra szorul, mert ne felejtjük el, hogy a liturgikus ünneplés egyedülálló cselekmény ilyenkor is. A II. fejezet tanbeli tájékoztatás. A Tanítóhivatal a népi jámborságot az Egyházba beilleszkedő élő valóságnak tekinti, mely elválaszthatatlan az Egyháztól. Forrása a Szentlélek folyamatos és aktív jelenléte, aki élteti Egyházát a maga egészében. Alkatát megszabja termékeny találkozása a krisztusi üzenettel és a nép kultúrájával. Kritikus helyzetekben gondviselészerű erős eszköz lehet a hit megőrzésére. De ahol hiányos a keresztény hit, el is tévedhet a népi vallásosság. A III. fejezet teológiai alapelveket sorol fel a népi vallásosságok értékelésére és megújítására: 76–92. pont. A népi jámborságra is érvényes – mivel ez is az Egyház áhítatának kifejeződése –, hogy alá van vetve a keresztény kultusz általános törvényeinek és a lelkipásztori tekintélynek. Meghitt viszonyban kell élnie a Szentírással és imádságai is, ezzel haladjanak együtt. A népi vallásosság érdeklődéssel fordul a magánkinyilatkoztatások felé. Válasszák ki ezek hiteles üzenetét a Tanítóhivatal felé. A népi vallásosság a hit inkulturációjának első és alapvető formája. A Direktórium második nagy része (93–288.) tájékoztatás a népi vallásosságnak a liturgiával való egybehangolásáról.

A IV. fejezet: az egyházi évről, hogy ennek ünneplése kedvezőbb összhangba kerüljön a népi jámborság megnyilatkozásaival. Jelentős terjedelemben (94–182) foglalkozik ezzel és ismételten nyilatkozik a népi vallásosság szerepéről, megőrző jelentőségéről. Mégis túlteng bennük a Kongregáció oktató jellegű értekezése. Világosan látszik, hogy nincs elegendő tárgyi ismeretük.

Az V. fejezet Szűz Mária tiszteletéről (183–207), hiszen mind a liturgiában, mind a népi vallásosságban kiváltságos szerepe van, s nem egy máriás liturgia kezdetben a népi jámborság gyümölcse.

A VI. fejezet hasonló okból a szentek és boldogok tiszteletéről (208–246).

A VII. fejezet az elhunytakért való könyörgésekről, melyekben különösképpen jeleskedik a népi jámborság (248–260).

A VIII. fejezet végül a kegyhelyekről és a zarándokutakról szól (261–287), hiszen ezeknél találkozunk mindmáig leggyakrabban a liturgia és a népi vallásosság.

Ezzel – úgy véljük – jól elébe kanyarodtunk a vallási néprajz hazai művelésének. De nem nagyon! – Bálint Sándor korai műveivel e témában is felveszi a versenyt. Liturgia és Néphit (in Eckhardt Sándor szerk. Úr és paraszt a magyar élet egységében. 1941. 106–134. – Uő: A magyar vallásos népelet kutatása. 1948. Eredetileg kézirat, mentve in Dankó Imre – Küllös Imola szerk. Vallási Néprajz, 3. kt. 1987. 8–66. A római dokumentum kiáll a népi vallásosság értékelése mellett: Isten népének valódi kincstára! – Bálint Sándor már korábban: *Katolicizmus és magyar népiség*. Vigília, 1935. 117–123. – Uő: *A magyar vallásos néprajz problémái*. Vigília, 1936. 52–57.

A római útmutatás az egész embert szólítja, és értékelni kell a népi jámborság vezetőinek jelentőségét! – Népünk imádságai. Regnum évkönyv 1937. 19–47.– Népünk ünnepei. 1938. 17–27. – Egy magyar szeptember. 1942. – mind Bálint Sándortól!

Szűz Mária és a szentek tiszteletére figyelmeztet a Direktórium 2001-ben. – Bálint Sándor már a Népünk ünnepei-ben 1938-ban, a Sacra Hungariá-ban 1944-ben, az Ünnepi Kalendárium I–II. köteteiben 1977-ben gazdag anyaggal szól erről. A római Kongregáció dokumentumának IV. fejezete bőségesen szól az egyházi évről és annak megülésétől. – Ez így helyes, és utólag szentesti Bálint Sándor művét, az 1973-as Karácsony, Húsvét, Pünkösöd-öt, a nagyünnepek hagyományvilágából.

Milyen hasznos és dicsérendő dolog lenne a szerzőnek legjelentősebb műveit nyugati nyelv/ek/en kiadni: hálás lenne érte az ismeret-szegény Kongregáció. Hazánk egyház- és kultúrimázsa is tekintélyesen növekednék.

Bálint Sándor 1980 májusában elhunyt. Számos műve maradt feldolgozatlan, ám a Szeged–Alsóváros kötetét és a búcsújárás nagy monográfiáját gondos és hozzáértő munkatársak kiadásra juttatták.

*

Feltűnő az a gazdag sarjadás, amely azóta a vallási néprajz tárgyában országsszerte mutatkozik. *Szegeden* a tanszék két, egyre növekvő sorozata fogadja a műveket: a régi anyagot megörökítő *Devotio Hungarorum* és az új gyűjtéseket közlő szép *Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár*, részben a kétévenként ismétlődő konferenciák anyagával. – *Pécsi*, illetve *veszprémi* megjelenésük a Népi vallásosság a Kárpát-medencében c. kötetek, az ottani konferenciák előadásaival. – Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarának Néprajzi Tanszéke pedig a Népi Vallásosság sorozattal fogadja és jelenteti meg a leginkább protestáns műveket, bár – mint jeleztem – 1948-ban éppen ők hozták nyilvánosságra Bálint Sándornak addig lappangó kéziratát a vallási néprajz hazai kutatásának áttekintéséről. A más folyóiratokban és önálló kötetekként megjelent számos munka felsorolását nem merem elkezdeni, mert biztosan vétenék a teljesség ellen.

*

Ő, aki földi életében úgy vallott, hogy „a néprajz az én ujjongásom” (tanítványa, Pálos Margit Paschális szerzetesnő emlékezését én rögzítettem: *Szegedi Műhely* 1990/1-4. 12), hitem szerint – mely magától értetődően csak emberi vélekedés, de azóta már általam belekerült a boldoggá avatási vallomások anyagába –, miért is nem ő könyöröghette ki már odaát ezt a hiányaiban is korszakalkotó vatikáni Direktóriumot? Hiszen ilyenért küzdött hitvalló életében! Akkor pedig – bátrabban megismétlem – üzenetet kapott az akkor még várakozó Gyulay Endre szeged-csanádi püspökatyá, aki a Kossuth Rádió 2000. húsvétján erre a kérdésre válaszolva: Mi kellene Bálint Sándor boldoggá avatásának megindításához? – a megindítás megtett kezdőlépései után –, most már így felelne: talán már bizonyítani is lehet, hogy odaát van szava.

***

Mit tettünk ezeken az oldalakon? – Gyors szemlélettel magunk elé idéztük szakmánk történetét és képviselőinek megjelenítését. Azt hiszem, ennél jobbat nem üzenhetünk a tanszék Professzorának ünnepére egyéni kutatásaiban, az új hivatások hűséges gondozásában és számtalan törekvés támogatásában tapasztalt folyamatos munkáját látva: KEDVES GÁBOR, TANULTUNK A MÚLTBÓL IS, – JÓ UTON JÁRUNK!